

Sundbyberg 2018-04-20

Dnr.nr: Fi2018/00106

Mottagare:

fi.remissvar@regeringskansliet.se

fi.df.remissor@regeringskansliet.se

Vår referens
Mia Ahlgren

Remissvar Reboot Omstart för den digitala förvaltningen SOU 2017:114

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 41 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivet alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Sammanfattning

Betänkandet innehåller flera lagförslag för styrning av digital offentlig förvaltning, t ex digitala identitetshandlingar och brevlådor.

Det finns inget lagförslag som rör tillgänglighet. Universell utformning – en av inriktningarna för funktionshinderpolitiken som riksdagen beslutat om – och tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning måste definieras och finnas i instruktion, lag och strategi. Ingen expert har ingått i utredningen från funktionsrättsorganisationer. Avsaknad av experter från civilsamhället leder till att förslagen inte ser till medborgarens behov utan till vad experterna från offentlig sektor och näringsliv tror sig veta om behov. Det saknas bedömning av vilka konsekvenser förslagen får för personer med funktionsnedsättning till exempel för anställning i offentlig sektor, förhållanden som rör gode män, integritet och förutsättningar till skadestånd osv.

Funktionsrätt Sverige kräver att förslagen ses över utifrån konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som är utgångspunkt för funktionshinderpolitiken, universell utformning, tillgänglighet och skälig anpassning. En omstart för den digitala förvaltningen kräver funktionsrätt.

Funktionsrätt i lag

Sveriges regering och riksdag har åtagit sig att ändra lagstiftning och vidta andra åtgärder för att uppfylla rättigheter för personer med funktionsnedsättning genom att ratificera konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. FN har uppmanat Sverige att inkorporera konventionen. Europakonventionen är inkorporerad. Ett annat sätt att uppnå så kallad normharmonisering är transformering av rättigheterna i svensk lag. Eftersom även EU har ratificerat konventionen hänvisar de ofta till konventionen i skälen och artiklar. I förordningen 910/2014 som tas upp i utredningen nämns konventionen i skäl 29 och tillgänglighet finns med i artikel 15.

Rätt till information och kommunikation, samt yttrandefrihet

Konventionen är den första som omfattar informations- och kommunikationsteknik, IKT. Tillgänglighet är en princip som slås fast som en förutsättning för delaktighet och **yttrandefrihet** i samhället. I den allmänna kommentaren 2 beskrivs att en individ har rätt till tillgång / tillträde till det som erbjuds allmänheten. Allt nytt som skapas ska följa **universell utformning** som inkluderar personer med funktionsnedsättning. Befintliga hinder för **tillgänglighet** ska gradvis tas bort. Det gäller personer med funktionsnedsättning som grupp. På individnivå och i en viss kontext finns alltid en skyldighet till åtgärder för **skälig anpassning**. Om individen inte får tillgång genom åtgärder för skälig anpassning är det diskriminering. Regering och riksdag har i november bestämt att inriktningen för funktionshinderpolitiken handlar om just detta – universell utformning, riva befintliga hinder, särskilt stöd och motverka diskriminering.

Sverige fick 2014 rekommendationer från FN även om att säkerställa att skälig anpassning föreskrivs i hela samhället utan undantag, samt att en definition införlivas i alla relevanta författningar. FN uppmanade också till att komplettera regelverk om offentlig sektors ansvar att tillhandahålla information och kommunikation i tillgängliga format.

Process för framtagande av betänkandet

Tillgänglighet finns med i direktiven till utredningen och i EU:s förordning 910/2014. Inga experter från civilsamhället har så vitt vi kan utläsa ingått i arbetet, däremot har utredningen haft en expert från Microsoft. Funktionsrätt Sverige saknades på remisslistan för SOU 2017:23, utredningens tidigare betänkande, trots att vi varit aktiva i digitala frågor. Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som ratificerats av Sverige och EU kräver i artikel 4.3 att funktionsrättsorganisationer aktivt involveras i beslutsprocesser.

Inledande synpunkter om styrning av digital förvaltning

I kapitel 3 gör utredningen en tillbakablick till Verva som hade ansvar för 24-timmarsmyndigheten. För 15 år sedan fanns vi med i referensgrupper tillsammans med myndigheter och hade chans att påverka. Vi förklarade redan då att personer med funktionsnedsättning finns i alla målgrupper och har rätt att kommunicera digitalt om man vill. Men senare har vi inte aktivt involverats i digitaliseringspolitiken. Digitaliseringsrådet saknar representanter från civilsamhället.

Direktiven till utredningen tar bland annat upp "Mindre prioriterade användargrupper riskerar att inte inkluderas" med koppling till "motstridiga intressen mellan privat och offentlig sektor". "Utredaren ska i redovisningen även behandla konsekvenser för användbarhet och tillgänglighet samt integritet och säkerhet." **Vi fick inte SOU 2017:23 på remiss. Där finns konsekvensanalyser. Det står att integritet och säkerhet måste ses som en integrerad del av digitaliseringen. Vi menar att universell utformning och tillgänglighet samtidigt måste integreras från början med hänsyn till riskanalyser i digitaliseringen. Annars riskerar klyftor att öka och fler hinder uppstå i ett senare skede. Det rör såväl allmänhet som anställda i myndigheter. Den snabba teknikutvecklingen kopplad till maskininlärning med mera, gör det nödvändigt att ta in organisationer som företräder befolkning som sällan kommer till tals på hög strategisk nivå tidigt i beslutsprocesser.**

Universell utformning nämns inte i utredningen

Universell utformning nämns endast i SOU 2017:23 i texter om norsk lagstiftning inte alls i SOU 2017:114. Universell utformning betyder enligt FN "sådan utformning av produkter, miljöer, program och tjänster att de ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av anpassning eller specialutformning." Det handlar med andra ord om just om integrering och att göra rätt från början för att inkludera alla människor och på köpet undvika kostsamma och stigmatiserande efterkonstruktioner.

EU-förordningen 910/2014 eIDAS citeras när det gäller tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning men inget förslag hanterar artikel 15. Krav på universell utformning och tillgänglighet måste säkerställas i lagstiftning för att det ska ens vara möjligt att välja det digitala och att kunna jobba i offentlig sektor. **Det är bra att det finns möjlighet att välja mellan digitala och fysiska kontakter med myndigheter. Vi välkomnar den nya förvaltningslagen i detta avseende. Men personer med funktionsnedsättning ska inte nekas jobb eller tvingas till särlösning på grund av otillgänglighet.**

Behov av anställda och medborgarperspektiv i digital förvaltning
En ny digitaliseringsmyndighet behöver en instruktion som integrerar universell utformning och tillgänglighet. Dessutom behövs både anställda med kompetens och erfarenhet om funktionshinder samt dialog med användarrepresentanter på en hög strategisk nivå redan i regeringskansliet.

Medborgare har inte valt ett system som baseras på komplicerade och otydliga ansvarskedjor. Det är omöjligt för individen att överblicka ansvar¹ och i detta sammanhang ta ställning till digital säkerhet. Personer med funktionsnedsättning har ofta betydligt fler myndighetskontakter än genomsnittet. Om den digitala förvaltningen utformades utifrån behov från målgrupper som sällan kommer till tals så skulle den fungera bättre för alla.

Hur många känner till vart man ska vända sig med frågor om till exempel e-legitimation och digitala brevlådor; vem har ansvar om något går fel, vem har bestämt när man ska identifiera sig, vem har tillgång till personuppgifter, har man rätt till skadestånd osv.

Hur fungerar digital förvaltning för en ung person som precis gått ut gymnasiet med erfarenhet av intellektuell funktionsnedsättning, psykisk ohälsa eller neuropsykiatrisk diagnos? För en välutbildad jurist med synnedsättning som söker jobb på Försäkringskassan? För en flykting som fått uppehållstillstånd i Sverige? För en person som inte har fast bostad utan tillgång till dator och med låg inkomst? För en person som mitt uppe i livet plötsligt får en stroke och blir beroende av andra för att sköta sitt dagliga liv?

Intersektionella perspektiv, till exempel relaterade till ålder, modersmål, och nedsatt funktionsförmåga kan leda till att personer har en mellanhand i form av en god man, eller stödperson. Alla har ändå rätt till likhet inför lagen genom stödjande beslutsfattande². Denna rättighet ska givetvis också fungera i en digital förvaltning men det saknas förslag och konsekvensanalys för sådana sammanhang.

Krav på tillgänglighet i upphandling ska ställas

En europeisk standard EN301549 för krav på tillgänglighet i upphandling av IT har funnits sedan 2014, gratis tillgänglig och översatt till svenska, direkt kopplad till skall-krav i upphandlingsdirektivet. Vi anser att krav ska gälla även eLOV³.

¹ [Se rundabordsrapport från Raoul Wallenberg institutet 2016](#)

² [Se rekommendationer från FN 2014 om artikel 12](#)

³ [Se även remissvar om upphandling av välfärdstjänster](#)

Exempel på förslag som kräver mer utredning

Förslag om lag om statlig elektronisk förvaltning

2 § En statlig elektronisk identitetshandling kan utfärdas till den som är svensk medborgare eller folkbokförd i Sverige enligt folkbokföringslagen (1991:481).

Utredning i förhållande till artikel 12 i Funktionsrättskonventionen behövs. Vad gäller för förvaltare, gode män och andra som ger stöd?

3 § En statlig elektronisk identitetshandling innehåller följande uppgifter om en individ: - nuvarande efternamn - nuvarande förnamn, - födelsedatum, - personnummer

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får besluta om att lägga till andra uppgifter om en individ i den elektroniska identitetshandlingen.

Vilka uppgifter? Formuleringen riskerar att öppna för beslut om att registrera uppgifter som är kopplade till funktionsnedsättning, sexuell läggning, etnicitet eller andra uppgifter.

Kravställning, ansvar, skadestånd och sanktioner

Särskilt viktigt med krav på kognitiv tillgänglighet för digitala brevlådor, och krav på tillgänglighet i alla relevanta författningsförslag.

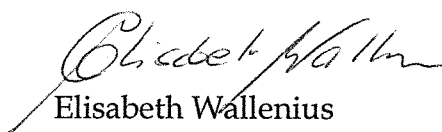
I kapitel 18 finns avsnitt om att skydda staten från skadeståndsansvar och reglera en "eventuell ansvarskedja" i avtalet mellan staten och den privata aktören om skada uppstår. Medborgarperspektiv saknas:

Vem har ansvar om den statliga elektroniska identitetshandlingen spärras av misstag, om en kod kommit i orätta händer, om personuppgifter sprids av misstag osv. Vad gäller för god man? Vem har ansvar om krav på tillgänglighet inte ställs i upphandling? osv

Avsändnings- och ankomstkontroll §15 §16 för digital brevlåda

Polis kan reagera på en fysisk brevlåda som inte töms. När reagerar myndigheter på att en person inte läser posten? Vem är ansvarig om posten inte når adressaten, även när det finns en god man eller förvaltare. Vem har rätt att kolla?

Med vänlig hälsning

Elisabeth Wallenius

Ordförande Funktionsrätt Sverige